

“ПІРАНЬЯ” ВІД ВОЛОДИМИРА ВОЗНЮКА

Володимир Вознюк – знаний на Буковині, та й у всій Україні поет ліричного стибу (видав десятків збірок), літературознавець (зокрема, дослідник життєтворчості Ольги Кобилянської), культуролог, музейний працівник (40 років працює й нині очолює Чернівецький літературно-меморіальний музей О. Кобилянської), публіцист і мемуарист. Зовсім недавно виявилася нова грань його творчого обдаровання – як прозаїка. Упевненими мазками, як зрілий художник слова, В. Вознюк явив читачеві “прозу буття”, що увійшла до його книжки “Між мовчанням і словом: Поезія. Спогади. Дорожні есеї. Проза” (Чернівці: Книги-XXI, 2010). Це оповідання “Кавалер ордена Леніна” та “Благочестивий злодій” і велика повість автобіографічного характеру “Панотець”. “Її доля – воля” – оповідання на актуальну емігрантську тему, що влітку 2012 р. побачило світ зі шпальт “Літературної України”, – виказало автора як уважного обсерватора природи.

Плідним для Вознюка-прозаїка став 2012 рік. Так, у січневому числі журналу “Дзвін” було опубліковано його твір “В лоджії”. І ось знову приємна несподіванка для читача – розділ “Проза” львівського часопису за серпень відкриває повість “Піранья, або Вона забирає своє” (Дзвін, 2012, №8).

Інтригує тут усе: і заголовок, і незвичайна форма оповіді. Це своєрідний прийом обрамлення, облюбований автором ще в повісті “В лоджії”, де головний герой спогадує минуле, будучи замкненим на балконі квартири.

У новій повісті з перших абзаців знайомимося з Уляною Максимчук – працівницею Літературного музею Карпат і Підкарпаття, яка очікує літака до німецького Дортмунда і, перебуваючи в залі львівського аеропорту, у готелі й уже в польоті, весь час повертається думками в минуле. У фінальному розділі твору теж є згадка про її приліт у Німеччину, де на летовищі показано зустріч із друзями, з якими вона планує святкувати Новий рік. Однак усе це – лише своєрідна рамка для головної мети письменника: всебічного, різновекторного змалювання центрального персонажа повісті, на якого алегорично натякає заголовок “Піранья”. Так, Ада Гекторівна Горошкевич – старший науковий співробітник згаданого музею, колега Уляни, – справді хижка людина.

Гадаю, назва твору напрочуд вдало номінує всю негативність образу жінки, що, як та піранья, – хижка ненажерлива риба з надзвичайно гострими зубами. Як тлумачить енциклопедичний словник, ці хижакі, що водяться у прісних водах Південної Америки, нападають на тварин (навіть на великих ссавців), вириваючи з них шматки м’яса, небезпечні і для людини.

Справді, позиція героїні (яку й героїнею не назвеш: геройського в ній катма) суспільно загрозлива – вона егоїстки з голови до п’ят, самозакохана колись красуня, а нині підстаркувата п’ятдесятирічна дама, що звикла турбуватися лише про себе, а від чоловіків, які потрапляють у сіті її чарів, завжди “забирати своє”. Жертвами піраньї Аделії-Ади – ім’я, до речі, викликає стійку асоціацію з “адам”, тобто пеклом, – стають солідні чоловіки, добре забезпечені фінансово, що можуть щедро її спонсорувати: перший чоловік – хірург, після розлучення з яким був жених Василь – забезпечений будівельник, інший – фронт із Кам’янця-Подільського, котрий манив канадським раєм, другий чоловік – університетський викладач, без п’яти хвилин доктор наук Георгій Климчук, після несподівано ранньої смерті якого з’явилися коханці: колишній полковник міліції Федір Здобуга, історик Микола Місюн і сивуватий стрункий незнайомиць “Тьомочка”. Уміле маніпулювання чоловіками, використання їх у власних

цілях, хижацьке загарбування майна – усе це найбільше виявилось в епізоді боротьби за спадщину по смерті Климчука. Автор докладно описав усі перипетії кількох судових засідань, адже захланна Ада, окрім успадкованих нею майна, машини й гаража, ощадкнижок і багаті бібліотеки професора, зазіхала ще й на будинок брата покійного. Дивом дивуєшся, як ця “піранья” підкупила свідків, сусідів, навіть лаборанта Івана Квасницю і того ж Місюна, щоби лжесвідчили на її користь. Програвши апеляційний суд, “невтішна” вдовиця погрожувала ще й Верховним. Мала “залізні” аргументи: біблійна істина про те, що не можна зобижати вдову, а вона начебто бере своє, їй належне, при цьому затято ігноруючи іншу заповідь – “не жадай дому ближнього свого”.

Найцікавіше, що горювала Ада-вдовиця лише напоказ, а вже на дев'ятий день, замість опікуватись поминанням пам'яті свого справді порядного й доброго чоловіка, знаного науковця й шанованого викладача, бігцем побігла шукати директора гаражного кооперативу, аби не втратити гараж. До речі, брат Георгія економіст Іван Климчук змальований В. Вознюком як високопорядна людина й у стосунках із братовою, що так тривало й жорстко з ним позивалася, й особливо у ставленні до доньки й колишньої дружини, про яку піклувався в час її онкохвороби, полегшивши страждання вмирущої.

Повістяр В. Вознюк, ведучи хронологічно послідовну, лінійну оповідь про Аду Гекторівну, подає цілий каскад і чоловічих, і жіночих образів з її оточення: батьків, чоловіків, колег-доглядачок експозиційних залів Катерини Микитівни, Ганни Георгіївни, Єлизавети Карлівни. Крім провідного наукового співробітника Уляни Михайлівни, від імені якої ведеться розповідь, змальовано самого шефа музею, коментарі й судження котрого щедро цитуються на сторінках твору.

Образ шефа – людини суворої, але справедливої, людяної, виписано надзвичайно переконливо. Він виступає антиподом Ади-піраньї, з якою веде постійну полеміку, закликаючи до моральності, а потім стає на стезю війни, допомігши Івану Климчукові виграти суд; а до кінця пізнавши злочинно непорядну натуру своєї підлеглої, шукає всіх засобів, аби недолуга працівниця, не здатна ні екскурсії цікаво провести, ні тим більше створити власний, а не скомпільований науковий опус, не мозолила очей, бо навіть дихати з нею одним повітрям йому нестерпно. Простежив письменник траєкторію зміни ставлення шефа до Ади спочатку, коли вона тільки влаштовувалася на роботу, і до тієї миті, коли розкрилася сповна її нелюдська личина.

Окремий вартий уваги момент – опис стосунків Ади з матір'ю Аспазією та батьком Гектором – так би мовити, генезис піраньї. Начебто хороша донька, яку зробила егоїсткою сліпа любов матері до своєї одначки, урешті виявляється байдужою й до перестарілого батька-вдівця, що цілими днями замкнутий у хаті один, поки Ада на роботі або розважається.

Апогеєм у розвитку образу Ади стає вражаюча сцена, змальована в чотирнадцятому, передостанньому розділі повісті. Батько пішов з дому в пошуках “санаторію для старих людей”, де він мріє бути серед живих душ, бо “у моїй хаті – глухі стіни, я чую лиш нарікання на життя”, а донька “до пса добра-добріська, мене тримала би, якби могла, замість него присиленим”, – так сповідався він міліціонерам, котрі знайшли блукальця. Письменник виявляє себе тонким психологом, людинознавцем, вивівши глибоко негативний образ хапуги-піраньї, вартої пера Бальзака чи Діккенса, що є не одиничним, а типовим, “зважаючи на глобальний занепад моралі”.

За жанром – це “інтелігентська” повість, як висловився Василь Рябий з Коломиї. Справді, коло героїв – інтелігенти, музейники, університетські викладачі. Уважний чернівецький читач знайде певні аналогії в назвах установ, районів, вулиць (як-от район Хабатівка, Гарячий Урбан тощо). Кожен

із персонажів також має свого прототипа, але при цьому головний образ узагальнено до явища. На думку спадає відома з української літератури історія про появу п'єс І. Карпенка-Карого "Сто тисяч", "Хазяїн" та ін., коли люди впізнавали себе в талановито виписаних негативних персонажах, та ще й погрожували авторові розправою.

Дехто із читачів В. Вознюка впізнає-таки прототипів героїв і повісті "В лоджії", й аналізованого тут тексту, а це підтверджуватиме їх реалістичність та актуальність.

Талановите, густе письмо Вознюка, уже вироблений авторський стиль майстерної нарації забезпечують читабельність його прозовим текстам, які мають глибинний виховний зміст.

Отже, і друге крило Вознюкового таланту – проза, поряд із поезією, літературознавством, культурологією, краєзнавством, публіцистикою, має жити. Розправляйте крила й пишіть, бо ми чекаємо нових творів, Володимире Аксентійовичу!

Отримано 9 жовтня 2012 р.

м. Чернівці

